

Ryszard DOBRACKI¹

ODDZIAŁ POMORSKI W SZCZECINIE HISTORIA, LUDZIE, ZADANIA

Doceniając rolę Pomorza Zachodniego na mapie gospodarczej i politycznej naszego kraju, w maju 1964 r. decyzją dyrektora Instytutu Geologicznego Edwarda Rühle została utworzona stacja terenowa Instytutu w Szczecinie. Czterdzieści lat minęło... – może za pięćdziesiąt lat, tak dawno szlagieru i choć to rzeczywiście jeden dzień w skali czasu geologicznego, to jednak a czterdzieści lat zajmujemy mocną i wyraźną pozycję w strukturze Państwowego Instytutu Geologicznego.

W 1964 r. dzięki przychylniej akceptacji ówczesnych władz wojewódzkich i miejskich (lokal), inspirowanych staraniami geologa wojewódzkiego Eugeniusza Koziola, została powołana w Szczecinie Pracownia Geologii Wybrzeża i Morskiego i Pomorza Zachodniego. Była to wówczas jedyna geologiczna placówka naukowo-badawcza w tej części kraju. Pierwsi pracownicy, założyciele Pracowni, to Janusz Kuchciński, Ludomir Mączka „Ludojad”, Eugeniusz Koziol, Stanisława Tyran, Roman Racinowski. W zarządzeniu wew. nr 3 z 5.II.1964 dyrektora Instytutu zadania placówki określono następująco:

- badania budowy geologicznej utworów kenozoicznych Pomorza Zachodniego ze szczególnym uwzględnieniem dynamiki wybrzeża i morskiego;
- sporządzenie zdjęć i map geologicznych, geologiczno-inżynierskich i hydrogeologicznych w różnych skalach;
- opracowywanie i rozwiązywanie regionalnych problemów dotyczących hydrogeologii, geologii inżynierskiej i geologii złóż surowców budowlanych.

Pracownia otrzymała lokum na trzecim piętrze budynku Szczecińskiego Przedsiębiorstwa Budownictwa Przemysłowego przy ul. Storrady 1. Z okien rozciągała się panorama na nabrzeże i portu szczecińskiego. Tutaj placówka PIG mieściła się do października 2000 r.

Mimo początkowo skromnej kadry naukowo-technicznej i administracyjnej (zaledwie 6 osób) podjęto pierwsze prace tematyczne. Obejmowały one wykonanie szczegółowego zdjęcia geologicznego w skali 1:50 000 dla arkusza Międzyzdroje i Szczecin oraz opracowanie mapy geologicznej w skali 1:200 000 dla arkusza Szczecin, a także sporządzenie projektu dla opracowania mapy hydrogeologicznej niecki szczecińskiej w skali 1:200 000.

W 1968 r. Pracownia została podniesiona do rangi Zakładu Geologii Wybrzeża, którym do 1971 r. kierował Lech Rembocha. W tym okresie wykonano „Opracowanie geologiczne Bramy

¹ Państwowy Instytut Geologiczny Oddział Pomorski, ul. Wieniawskiego 20, 71-130 Szczecin

winy” oraz „Atlas geologiczno-in ynierski miasta Szczecina”, wypełniając luk istniejącą w szczegółowym rozpoznaniu warunków geologicznych obszaru aglomeracji szczecińskiej. Atlas był podstawowym dokumentem dla planów perspektywicznego rozwoju miasta i do dziś posiada ogromną wartość dokumentacyjną. W realizacji obu opracowań uczestniczyli: Józef Mojski, Marian Perek, Cyryl Kolago, Zofia Matkowska, Lech Rembocha, Michalina Ruszała, Maria Wdowiak, Elbieta Dobracka, Ryszard Dobracki i Józef Zajac. W tym samym okresie wykonano także opracowania geologiczno-in ynierskie dla Zakładów Przemysłu Chemicznego „Police” (Z. Matkowska, M. Wdowiak, R. Dobracki) i portów rybackich w Wolinie i Dziwnowie (Z. Matkowska, M. Wdowiak, M. Ruszała, E. Dobracka). Jednocześnie rozpoczęto badania nad występowaniem minerałów ciężkich w piaskach morskich i plażowych południowego Bałtyku. Prace te prowadzone na całym polskim wybrzeżu kontynuowała nowo powołana placówka terenowa Instytutu w Gdańsku-Sopocie.

W 1971 r. w działaniach placówki w Szczecinie zaznaczył się regres, który wyraził się utratą statusu zakładu i powołaniem w 1972 r. Pracowni Zdjęć i Map Geologicznych Polski Północno-Zachodniej. Kierownictwo objął przebywający czasowo w Szczecinie J.E. Mojski. Wydawała się, iż znaczenie pracowni będzie rosło, lecz mimo powierzenia sporządzenia szczegółowego zdjęcia geologicznego dla potrzeb realizacji Szczegółowej mapy geologicznej Polski 1:50 000 (wykonano wówczas arkusze winowicie, Wolin, Kamień Pomorski i Dziwnów) pracownia w 1974 r. została włączona do Oddziału Geologii Morza w Sopocie. Maria ten tytuł do 1985 r. i do dziś owocuje silnymi związkami między oddziałami w Gdańsku i Szczecinie.

W latach 1974–1985 Pracownia w Szczecinie kierowali: Zofia Matkowska, Norbert Maliszewski i Ryszard Dobracki, a następnie Michalina Ruszała. W tym okresie w placówce realizowane były zadania z zakresu kartografii geologicznej. Powstały kolejne arkusze SMGP w skali 1:50 000 oraz arkusze Mapy hydrogeologicznej Polski w skali 1:200 000, a także regionalne opracowania hydrogeologiczne, geologiczno-in ynierskie i surowcowe.

W 1985 r. placówka ponownie uzyskała samodzielność jako Pracownia Geologii Wybrzeża Morskiego, podlegająca bezpośrednio dyrektorowi Instytutu Geologicznego. W uznaniu działalności placówki wojewoda szczeciński w 1986 r. uhonorował zespół pracowników nagrodą wojewódzką w dziedzinie nauki.

W tym okresie zespół liczył 14 osób. Nasze zadania i prace nadal koncentrowały się na kartografii geologicznej i hydrogeologicznej, a także na prowadzeniu sieci obserwacji hydrogeologicznych, opracowaniu bazy danych dla złóż kopalin oraz na zagadnieniach geologii gospodarczej. Jednocześnie Pracownia zaznaczyła swoją pozycję w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego na obszarze Pomorza Zachodniego współorganizując i uczestnicząc w kolejnych konferencjach „Pomorskiego Ekoforum”. Nawiązano partnerskie kontakty z zagranicznymi ośrodkami naukowymi (Niemcy, Dania, Szwecja). Współpraca z zespołem naukowym Uniwersytetu Lund pod kierunkiem E. Lagerlunda oraz ze służbą geologiczną Brandenburgii (LGRB) zaowocowała wspólnymi badaniami czwartorzędowych osadów po-

Michalina Ruszała, długoletnia dyrektor Oddziału Pomorskiego

Siedziba Oddziału Pomorskiego w Szczecinie przy ul. Wieniawskiego 20

brze a Bałtyku i doliny Odry, zakończonymi wspólnymi opracowaniami. E. Dobracka, R. Dobracki, M. Kurzawa i A. Piotrowski uczestniczyli w międzynarodowych konferencjach i sympozjach terenowych, jak np. Peribaltic Group INQUA, podczas których prezentowali wyniki badań z obszaru Pomorza Zachodniego.

W 1995 r. Pracownia została podniesiona do rangi Oddziału Pomorskiego PIG. Wydarzenie to zmobilizowało nas do rozpoczęcia starań o uzyskanie własnej siedziby. Dzięki decyzji dyrekcji Instytutu uruchamiająccej środki finansowe kupiono dom przy ulicy Wieniawskiego nr 20 i rozpoczęto prace modernizacyjne. 26 października 2000 r. nastąpiło uroczyste otwarcie nowej, pięknej i funkcjonalnej siedziby Oddziału.

Obecnie Oddział Pomorski liczy 16 osób. Dyrektorem jest Ryszard Dobracki. W strukturze placówki działają dwa zakłady merytoryczne: Hydrogeologii i Ochrony środowiska oraz Kartografii Geologicznej i Geologii Złóż. W Oddziale funkcjonuje także filia Centralnego Archiwum Geologicznego oraz biblioteka.

Oddział Pomorski PIG, wypełniając statutowe obowiązki służby geologicznej i jednostki badawczo-rozwojowej, prowadzi na obszarze Polski północno-zachodniej i północnej prace i badania geologiczne w zakresie kartografii geologicznej i hydrogeologicznej, geologii gospodarczej i środowiskowej oraz monitoringu wód podziemnych. Prowadzimy również Regionalny Bank Danych Hydrogeologicznych dla obszaru Pomorza Zachodniego i północnego oraz północnej części Ziemi Lubuskiej i Wielkopolski.

Wspólnie z Oddziałem Geologii Morza w Gdańsku opracowujemy mapę geodynamicznej polskiej strefy brzegowej Bałtyku w skali 1:10 000. Mapa przedstawia budowę geologiczną styku lądu i morza oraz procesy dynamiczne zachodzące na brzegu. Zawiera także informacje o warunkach geologiczno-inżynierskich, hydrogeologicznych, zasobach surowcowych, obszarach chronionych oraz o użytkowaniu gruntów. Mapa ta została w bieżącym roku zakończona i obejmuje 65 arkuszy opracowanych w wersji komputerowej (33 arkusze) wraz z bazą danych.

Pracownicy Oddziału Pomorskiego (Barbórka, 2002); siedzą: P. Fuszara, Z. Wiśniowski, K. Dobracki, M. Walowska; stoją: A. Piotrowski, R. Hoc, B. Walowska, R. Dobracki, E. Dobracka, M. Mazurowski, G. Finer, M. Schiewe

Szczegółowa Mapa Geologiczna Polski (SMGP) 1:50 000 stanowi podstawę wszystkich prac geologiczno-rodowiskowych i poszukiwawczo-rozpoznawczych złóż surowców mineralnych i wód podziemnych. Mapa jest też ważnym elementem planów zagospodarowania przestrzennego. Oddział opracował 50 arkuszy tej mapy o łącznej powierzchni blisko 12 tys. km². Oddział jest również regionalnym ośrodkiem koordynacji dla arkuszy SMGP wykonywanych poza PIG.

Mapa geologiczno-gospodarcza w skali 1:50 000 ma służyć organom samorządu terytorialnego i administracji państwowej zajmującym się zagospodarowaniem zasobów środowiska przyrodniczego. Mapa realizowana w systemie komputerowym GIS zawiera informacje o udokumentowanych i perspektywicznych złóżach surowców mineralnych, o warunkach hydrogeologicznych i sozologicznych na tle budowy geologicznej. Oddział opracował 40 arkuszy tej mapy.

Oddział jest koordynatorem i wykonawcą Mapy Hydrogeologicznej Polski w skali 1:50 000 z obszaru Polski północno-zachodniej. Mapa ta jest opracowywana w systemie Geograficznej Informacji Przestrzennej (GIS – INTERGRAPH). Mapa dotyczy ujętych poziomów zwykłych wód podziemnych, z szerszą interpretacją głównego poziomu wodonośnego, stanowi cenną i najważniejszą podstawę zaopatrzenia danego obszaru w wodę; dostarcza czytelnej informacji o zwykłych wodach podziemnych w zakresie niezbędnym do podejmowania decyzji na szczeblu samorządów i administracji regionalnej o lokalizacji ujęć wody i gospodarce wodno-ciekowej oraz przy programowaniu badań hydrogeologicznych i działaniach obejmujących zagospodarowanie przestrzenne. Z obszaru działania Oddziału zostało dotychczas wykonanych 85 arkuszy mapy, w tym pracownicy Oddziału są autorami 46 arkuszy.

Oddział organizuje i prowadzi sieć stacjonarnych obserwacji hydrogeologicznych (SOH) w 70 punktach, w tym są cztery stacje hydrogeologiczne na obszarze woj. zachodniopomorskiego, pomorskiego, lubuskiego i wielkopolskiego. Wyniki publikowane są w „Roczniku hydrogeologicznym” wydawanym przez Państwowy Instytut Geologiczny. Prowadzimy również krajowy monitoring jakości wód podziemnych w 36 punktach na obszarze byłych województw szczecińskiego, koszalińskiego i gorzowskiego. Wyniki publikowane są w „Raportach o stanie rodowi-

ska” dla poszczególnych województw, wydawanych przez Państwowy Inspektorat Ochrony Rodowiska.

Oddział Pomorski wraz z Oddziałem Dolnośląskim współpracuje z niemieckimi służbami geologicznymi (BGR) oraz służbami geologicznymi landów Brandenburgii i Meklemburgii – Pomorza Przedniego. Współpraca ta zaowocowała opracowaniem powierzchniowej mapy geologicznej w skali 1:200 000 (5 arkuszy). Jest to pierwsza polsko-niemiecka mapa geologiczna dla pogranicza obu krajów. Na ukoniecznieniu jest wydanie map geologicznych w skali 1:50 000 arkusze Frankfurt–Słubice oraz Seelow–Kostrzyn z dwujzycznymi objaśnieniami. W 2004 r. planowane jest opublikowanie mapy geoturystycznej pogranicza Polski i Meklemburgii oraz mapy geotopów wysp Uznam i Wolin. W ramach współpracy polsko-niemieckiej Oddział bierze udział w opracowaniu regionalnym zasobów, a także prowadzi wspólne prace i badania terenowe nad korelacją litostratygraficznolacjalnych i fluwiolacjalnych osadów w dolinie Odry.

Oddział prowadzi także szeroko zakrojone prace geologiczne dla potrzeb regionu. Tu najbardziej znaczącymi są: organizacja i prowadzenie monitoringu wód podziemnych dla ujścia komunalnego miasta Szczecina „Jezioro Miedwie”, opracowanie programu (zgodnego z Ramami Dyrektyw Wodnej UE) monitoringu wód podziemnych dla woj. zachodniopomorskiego oraz programu inwentaryzacji złóż kopalin w ujściu powiatowym.

Nasze działania w Centrum Doskonalości UE przyniosły efekt w postaci opracowania projektu Transfer of Knowledge w ramach stypendium Marii Curie pt. „Morphotectonic Map of the European Lowland Area”. Projekt uzyskał wysoką ocenę Komisariatu UE i został skierowany do realizacji w latach 2004–2007.

Wysokie kwalifikacje pracowników Oddziału Pomorskiego, ich zaangażowanie w realizację zadań państwowej służby geologicznej i hydrogeologicznej oraz badawczych zadań statutowych służby państwowym i terytorialnym jednostkom administracyjnym zarządzającym zasobami środowiska przyrodniczego i gospodarką przestrzenną.